

УДК. 551.4 : 502.4

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ ГЕОТУРИСТИЧНИЙ ШЛЯХ «ГЕО-КАРПАТИ»

**Леонід Скакун¹, Юрій Зінько², Альбертина Бучинська³,
Яцек Внук⁴, Рафал Райхель⁴**

*¹Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. М. Грушевського, 4, к. 214, м. Львів, 79005, Україна
тел. + 38 032 2394700, e-mail: lzskakun@gmail.com*

*²Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. П.Дорошенка, 41, к. 39-40, м. Львів, 79000, Україна
тел. + 38 032 2394628, + 38 050 9598847, e-mail: o_shevchuk@franko.lviv.ua*

*³Інститут геології і геохімії горючих копалин НАН України м. Львів, Україна
вул. Наукова, 3-а, м. Львів, 79060, Україна
тел. + 38 067 6728535, e-mail: abuchynska@yahoo.com*

*⁴Державна Вища професійна школа в Кросно, Польща
Rynek 1, 38-400 Krosno, Polska
тел. + 48 602272702, + 48 694748767, e-mail: abuchynska@yahoo.com*

Представлено концепцію і програму міжнародного проекту «Гео-Карпати – українсько-польський туристичний шлях». Проаналізовані геотуристичні атракції Карпатського регіону на українсько-польському прикордонні. Обґрунтовано інформаційно-освітнє забезпечення та основні напрями просування міжнародного геотуристичного продукту «Гео-Карпати».

Ключові слова: геотуризм, шлях, геолого-геоморфологічні об'єкти, Українські і Польські Карпати.

Геотуризм як форма туристичних занять останні 10-15 років активно розвивається в європейських країнах. У науково-дослідному плані проблематика геотуризму пов'язана з науковими дефініціями цього поняття, вивченням його форм та організаційних структур, а також зв'язків з природоохоронними об'єктами і територіями. Для України, де геотуризм у науково-освітньому та прикладному планах перебуває на початкових етапах вивчення і впровадження, важливим є аналіз досвіду його розвитку в інших країнах, зокрема європейських [4]. Актуальним для України загалом і Карпатського регіону зокрема є забезпечення і впровадження

базових елементів геотуризму – геотуристичних атракцій, геотуристичних шляхів та інфраструктури. При цьому можна широко використати досвід сусідньої Польщі, де вже впроваджуються такі інноваційні форми геотуризму, як геопарки та тематичні шляхи.

Мета представленого дослідження – розробка концепції та програми транскордонного геотуристичного шляху в Українських та Польських Карпатах для потреб розвитку міжнародного пізнавального туризму.

Основні завдання дослідження:

- 1) оцінка геотуристичного потенціалу українсько-польського прикордоння в регіоні Карпат;
- 2) обґрунтування транскордонного геотуристичного шляху на базі існуючих геолого-геоморфологічних природоохоронних об'єктів;
- 3) розробка інформаційно-освітнього забезпечення проєктованого геотуристичного шляху.

Геотуризм – це популяризація і представлення геологічних умов певної території непрофесійним споживачам з використанням популярних видань [9]. Геотуризм також розглядають як форму туризму на природних територіях і складову екотуризму [9]. Це спеціалізована форма туризму, яка фокусує увагу на геолого-геоморфологічних атракціях. До них можна дістатися автомобільними, пішими, велосипедними і річковими шляхами. Багато вчених вважають геотуризм новою галуззю прикладної геології та геоморфології, що підтримує розвиток альтернативних форм туризму на загальносвітовому рівні. Внаслідок цього зростає роль геоохорони, яка таким чином набуває рівноцінного значення поряд з охороною живої природи [7].

Об'єктами геотуризму насамперед є геологічні і геоморфологічні утворення, а також природні ресурси ландшафту. В геотуризмі можна виокремити дві складові: природну (форми, процеси) та антропогенну (туризм). Найчастіше об'єктами геотуризму стають гляціальні, вулканічні, річкові, дельтові процеси. Основними туристичними компонентами геотуризму є атракції (макро-, мезо- і мікрорівня); заклади розміщення (туристичні притулки, геосанаторії); туристичні шляхи, інфраструктура обслуговування (візит-центри, путівники); планувально-управлінське забезпечення (охорона геоспадщини, органи управління). За функціональним призначенням геотуристичні об'єкти можна поділити на науково-пізнавальні, культурно-освітні та мальовничі (ландшафтно-естетичні).

У геотуризмі базовими є такі терміни: *геотуристичні об'єкти* – геологічні (геоморфологічні) об'єкти, що є предметом зацікавлення туристів (каньйони, скелі, печери); *геотуристичні явища* – явища, пов'язані з сучасними геолого-геоморфологічними процесами (гейзери, еолові процеси, берегова діяльність хвиль). Геотуристичні об'єкти та явища становлять *геотуристичні атракції* [9].

Ще один важливий термін – *геотуристичні шляхи*, вживається на позначення спеціально розробленого шляху, уздовж якого розміщені геотуристичні атракції. З

наукових публікацій останніх років впливає, що цей термін співіснує з терміном “геологічні подорожі”, а для позначення геотуристичних трас часто вживають термін “геотріпи”, або “геомаршрути”.

В Україні питання створення геотуристичних шляхів розглядалось на прикладі регіону Сколівських Бескид [2] та природоохоронних територій Українських Карпат і Поділля [3]. На території Польщі розроблено і впроваджено низку геотуристичних шляхів у гірських (Судети) та височинних (Малопольська, Свентокшицька) регіонах [9].

Передумови, сприятливі для розвитку геотуризму, є у Карпатській гірській країні. Одна з перших ініціатив щодо впровадження геотуризму в Карпатському регіоні реалізуватиметься на українсько-польському прикордонні у проекті «Гео-Карпати – українсько-польський туристичний шлях» у межах міжнародної “Програми транскордонної співпраці Польща – Білорусь – Україна на 2007-2013 роки”. Його розробниками виступили навчальні заклади України та Польщі: Вища технічна школа в Кросно (Підкарпатське воєводство) та Львівський національний університет імені Івана Франка. У межах проекту передбачається опрацювати концепцію та облаштувати транскордонний геотуристичний шлях протяжністю понад 700 км. Серед головних завдань, які передбачається реалізувати у цьому дворічному проекті (2012-2013), такі: інвентаризація геотуристичних об’єктів (геотуристичних атракцій) території досліджень; інвентаризація об’єктів інфраструктури – нічліжних, гастрономічних; обґрунтування та ознакування геотуристичного шляху, просування геотуристичного продукту на вітчизняному та міжнародному ринках. Геотуристичний шлях трасуватиметься гірськими масивами Кросненського та Перемишльського підрегіонів (Підкарпатське воєводство) та Львівщини й Івано-Франківщини. У межах геотуристичного шляху передбачається розмістити 28 інформаційних щитів з описом найважливіших геотуристичних атракцій. Інформаційно-рекламне забезпечення транскордонного геотуристичного шляху передбачає створення інтернет-порталу «Гео-Карпати», на якому буде представлено перебіг шляху з описом геотуристичних атракцій, а також туристичної інфраструктури.

Попередньо на підставі аналізу каталогів заповідних геологічних об’єктів, геологічних путівників визначено типи основних геотуристичних об’єктів українсько-польського пограниччя. На території Львівської та Івано-Франківської областей виокремлено такі типи геотуристичних об’єктів [1; 4; 5; 6]:

- *скельно-печерні комплекси*: Скелі Довбуша (Яремче, урочище Дрибки), Скелі Довбуша (біля с. Бубнище), Каньйон (біля с. Труханів);
- *скельні комплекси і групи*: Урицькі скелі, Ямельницькі скелі, Комальчицькі скелі, скелі Розгірче, скельне урочище Скалки, скельне урочище Дебриця, Татарський Камінь, скелі Розгірче;
- *водоспади*: Кам’янка (с. Кам’янка), Гуркало (с. Крушельниця), Пробій (м. Яремче), Манявський (с. Манява);

- *відслонення порід і тектонічних порушень*: виходи силіцитів (роговиків) і Побукська антикліналь у долині р. Опір, «готичні складки» та флішова товща в долині р. Прут, флексурний перегин і моласова товща в долині р. Бистриці Надвірнянської, місцезнаходження неогенової флори і відслонення палеогенових відкладів біля м. Борислава, знахідки палеогенової фауни біля с. Тишівці, відслонення середньої частини Орівської скиби;
- *історія гірництва*: давня доменна піч у с. Майдан, залишки озокеритової шахти та давні нафтові свердловини з обладнанням у м. Борислав.

Для Кросненського і Перемишльського субрегіонів виділено наступні типи геотуристичних об'єктів [10]:

- *скелі і скельні комплекси*: скеля Чортовий Камінь, Камінь Леско, скельна стінка над долиною Сяну, Голобоже, скельний резерват Прадки;
- *водоспади і шипоти*: скелясте русло річки Гочевки, долини прориву рік Ясьолки, Ветліни, Сяну, Солінки;
- *відслонення*: літотипів і седиментаційних структур у с. Бірче, на периферії Перемишльському передгір'ї;
- *історія гірництва*: скансен нафтового промислу ім. Л. Лукашевича в с. Бубрка (експозиції – елементи геологічних покладів нафти і газу, бурове обладнання), а також експлуатаційна нафтова свердловина з XIX ст.

Для досліджуваної території Львівської та Івано-Франківської областей розроблено й описано геологічні (геотуристичні) маршрути. Зокрема, описано 5 маршрутів, які трасуються через флішові утворення, 3 маршрути для ознайомлення з моласовими товщами, 14 маршрутів до геоморфологічних і гідрологічних об'єктів [5]. Для території Сколівських Бескидів розроблено геотуристичний шлях [2], який пролягає від скельного комплексу Скелі Довбуша до Урицьких скель і включає скельні групи (Крушельницькі, Татарський Камінь, Острів Пасхи) та водоспади (Кам'янка, Гуркало). Науково-освітні геологічні маршрути описані для основних геолого-геоморфологічних районів (Бескиди, Горгани, Полонинсько-Чорногірські карпати) і широко використовуються для навчальних практик, виїзних сесій науково-практичних конференцій [4; 6]. Будуть використані розробки зі створення українсько-польського «Нафтового шляху», що трасується від Кросно до Борислава і Дрогобича.

Проектований геотуристичний шлях буде забезпечений путівником і картографічними матеріалами, передбачається також підготовка фотоальбому «Магічні Карпати». У межах проекту «Гео-Карпати» планується здійснити низку освітніх та популяризаційних акцій, спрямованих на забезпечення функціонування цього туристичного шляху. Серед цих акцій: підготовка провідників для обслуговування геотуристичного шляху, навчальні поїздки викладачів і студентів спеціальностей «Геологія», «Географія», «Туризм», семінари для представників туристичного бізнесу та громадських туристичних організацій.

Створення та забезпечення функціонування геотуристичного шляху «Гео-Карпати» на українсько-польському прикордонні дасть змогу отримати інноваційний туристичний продукт, який передбачає розвиток пізнавального туризму на базі атракційних геолого-геоморфологічних об'єктів, удосконалити використання туристичного потенціалу прикордоння та створити умови, сприятливі для розвитку підприємництва у сфері турпослуг, залучити до надання послуг гірських провідників, власників осель і місцевих закладів харчування, а також транспортні підприємства. Проект «Гео-Карпати» сприятиме інтеграції локальних громад українсько-польського прикордоння. Підготовка і реалізація геотуристичного шляху поживавить освітньо-наукову співпрацю навчальних і наукових закладів України та Польщі.

1. Геологические памятники Украины: Справочник-путеводитель. – К., 1985. – 342 с.
2. Зінько Ю.В. Формування міжнародного геопарку «Скелясті Бескиди» як центру геотуризму / Ю. В. Зінько // Вісник Львів. ун-ту. Серія міжнародні відносини. – 2008. – Вип. 24. – С. 83-93.
3. Зінько Ю.В., Партика Ю. Законодавче забезпечення охорони геоспадщини: національний і зарубіжний досвід / Ю.Зінько, Ю.Партика // Природно-заповідний фонд України – минуле, сьогодення, майбутнє. Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – С. 51-56.
4. Лещух Р. Й. Геологічна практика на Поділлі і в Українських Карпатах: Навч.-метод. посібн. / Р. Й. Лещух, В. Г. Пащенко, Р. М. Смішко. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2004. – 224 с.
5. Мончак Л. С. Геологічний путівник по Івано-Франківській області / Л. С. Мончак, О. Р. Стельмах, В. Р. Хомин. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2010. – 240 с.
6. Путівник геологічних екскурсій: II геодинамічна школа для геологів-зйомщиків України. – Львів; Яремча; Рахів; Берегове: ДП «Західукргеологія», 2004. – 35 с.
7. Alexandrowicz Z. Geoconservation in Poland for progresses of long-lasting development. – *Przegląd Geologiczny*. – 2008. – Vol. 56. – № 8/1. – P. 579–583.
8. *Geotourism* / Ed. by R. K. Dowling, D. Newsome. – Elsevier Ltd., 2006. – 260 p.
9. Słomka T., Kicińska-Świederska A. Geoturystyka – podstawowe pojęcia // *GeoTurystyka*. – 2004. – Т. 1. – № 1. – S. 5–7.
10. *Waloryzacja przyrody nieożywiony obszarow i obiektow chronionych w Polsce* / Pod red. Z. Alexandrowicz. – Warszawa, 1992. – 48 s.

THE UKRAINIAN–POLISH GEOTOURISTIC PATH “GEO-CARPATHIANS”

Leonid Skakun, Yuriy Zin’ko,

Ivan Franko National University of L’viv, L’viv, Ukraine

Albertyna Buchynska,

Institute of Geology and Geochemistry of Fuels, L’viv, Ukraine

Yacek Vnuk, Rafal Reichel,

Higher Professional School, Krosno, Poland

The paper presents the concept and program of the international project “Ukrainian-Polish Touristic Path Geo-Carpathians”. It analyses geotouristic attractions of the Carpathian region at Ukrainian-Polish borderline. The paper justifies informational and educational provision and major directions of promoting international geotouristic product “Geo-Carpathians”.

Keyword: geotourism, path, geology and geomorphology objects, Ukrainian and Polish Carpathian.

УКРАИНСКО-ПОЛЬСКАЯ ГЕОТУРИСТИЧЕСКАЯ ТРАССА “ГЕО-КАРПАТЫ»

Леонид Скакун, Юрий Зинько,

Львовский национальный университет имени Ивана Франко, г. Львов, Украина

Альбертина Бучинская,

*Институт геологии и геохимии горючих ископаемых НАН Украины,
г. Львов, Украина*

Яцек Внук, Рафал Райхель,

Высшая профессиональная школа, г. Кросно, Польша

Представлены концепция и программа международного проекта «Гео-Карпаты – украинско-польская туристическая трасса». Проанализированы геотуристические аттракции Карпатского региона на украинско-польской трансграничной территории. Обоснованы информационно-образовательное обеспечение и основные направления продвижения международного геотуристического продукта «Гео-Карпаты».

Ключевые слова: геотуризм, трасса, геолого-геоморфологические объекты, Украинские и Польские Карпаты.